

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชน ในการจัดการด้านอุทกภัย ของจังหวัดอ่างทอง” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบและแนวทางการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน
2. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม
3. แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม
4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

1.1 ความเป็นมาของการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

ภัยธรรมชาติหรือภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจป้องกันได้ เปรียบเสมือนชะตากรรมที่ต้องยอมรับ จากผลกระทบเหล่านั้น ไม่ว่าจะการสูญเสียชีวิตทรัพย์สินในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก แนวคิดนี้ จึงมองถึงหน้าที่ของรัฐและสังคม มุ่งที่จะเข้าช่วยเหลือและบรรเทา ภัยพิบัติเฉพาะหน้า เพื่อกู้สถานการณ์ ในพื้นที่ประสบภัยให้คืนสู่สภาวะปกติ จึงมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก เงินที่ใช้จ่ายเพื่อแก้ปัญหาและบรรเทาทุกข์ น่าจะนำไปใช้จ่ายในการพัฒนาและป้องกันภัยพิบัติให้ทั่วถึงยั่งยืน แทนการลดความเสี่ยง ความรุนแรงที่จะได้รับจากภัยพิบัติ กลยุทธ์การป้องกันไม่เพียงแต่จะประหยัดเงินงบประมาณ แต่ยังช่วยชีวิตประชาชนเป็นจำนวนมาก ทำอย่างไรถึงจะสร้างแนวคิด วัฒนธรรมให้รู้จักเรื่องการป้องกันภัยพิบัติ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย ทั้งในระดับนโยบายทั้งนี้ เพราะเป็นค่าใช้จ่ายที่สูง เพื่อป้องกันภัยพิบัติในปัจจุบันแต่จะเห็นผลในอนาคตข้างหน้า และเห็นผลดังกล่าว จะมองไม่เห็น เป็นรูปธรรมทั้งนี้ เพราะภัยพิบัติยังไม่ได้เกิดขึ้น ภัยพิบัติเกิดขึ้นได้ทุกพื้นที่ และผู้ได้รับผลกระทบคือประชาชนในพื้นที่นั้นๆ หากมีการเตรียมพร้อมในการป้องกันภัยพิบัติไว้ล่วงหน้า ก็จะสามารถป้องกันลดความรุนแรงที่จะได้รับลงได้ และยังสามารถฟื้นฟูความเสียหายให้กลับคืน สู่สภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าการจัดการสาธารณภัยมิใช่หน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการ

เฉพาะแต่เป็นเรื่องของทุกคน ทุกหน่วย ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในการจัดการสาธารณภัยทุกขั้นตอน เมื่อมองไปยังพื้นที่เสี่ยงภัย ชุมชนที่เสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติ จึงเป็นกลุ่มแรกที่จะได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ ทำอย่างไรให้ชุมชนในพื้นที่ มีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติของชุมชน เหตุเพราะความเสียหาย และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ ส่งผลกระทบต่อตรงกับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อความปลอดภัย ในชีวิตทรัพย์สิน และการประกอบอาชีพ トラบใดที่ไม่อาจโยกย้ายชุมชนออกจากพื้นที่เสี่ยงภัยได้ ไม่ว่าจะด้วยความรักถิ่นฐานบ้านเกิด หรือเพราะเป็นพื้นที่ทำกินแห่งเดียวหรือเพราะความขาดแคลนทุนทรัพย์ในการโยกย้ายถิ่นฐาน ที่ทำให้ประชาชนต้องดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน ทั้งๆ ที่รู้ว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงภัย ดังนั้น การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัย ชุมชนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางที่ดีที่คนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงภัย จะสามารถพึ่งพาตนเองให้มีความปลอดภัย โดยการเตรียมตนเองและเตรียมชุมชนให้มีความพร้อมที่จะเผชิญภัยพิบัติโดยได้รับผลกระทบน้อยที่สุด หรือสามารถอยู่ร่วมกับภัย ได้อย่างสงบสุขและพึ่งพาความช่วยเหลือ จากภายนอกให้น้อยที่สุดซึ่งการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เตรียมพร้อมป้องกันภัยเป็นการเพิ่มศักยภาพชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง นั่นคือที่มาของแนวคิดในการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community base disaster risk management “CBDRM”) (คู่มือฐานข้อมูลการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน. 2552 : 1)

1.2 สาเหตุต้องมีการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

เหตุเพราะความเสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ ส่งผลกระทบต่อตรงกับประชาชน ที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ トラบใดที่ไม่อาจโยกย้ายชุมชนออกจากพื้นที่เสี่ยงภัยได้ ไม่ว่าจะด้วยความรักถิ่นฐานบ้านเกิด หรือเพราะเป็นพื้นที่ทำกินแห่งเดียวหรือเพราะความขาดแคลนทุนทรัพย์ในการโยกย้ายถิ่นฐาน ที่ทำให้ประชาชนต้องดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน ทั้งๆ ที่รู้ว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงภัย ดังนั้น การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางที่ดีที่คนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงภัย จะสามารถพึ่งพาตนเองให้มีความปลอดภัย โดยการเตรียมตนเองและเตรียมชุมชนให้มีความพร้อมที่จะเผชิญภัยพิบัติโดยได้รับผลกระทบน้อยที่สุด หรือสามารถอยู่ร่วมกับภัย ได้อย่างสงบสุขและพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกให้น้อยที่สุด ซึ่งการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เตรียมพร้อมป้องกันภัยเป็นการเพิ่มศักยภาพชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง

1.3 แนวทางการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

1.3.1 คนในชุมชนเกิดความตระหนัก (Public awareness) และมีส่วนร่วม (People participation) ในการแก้ไขปัญหาความเสี่ยงภัย ดังนี้

1.3.1.1 ติดตามข้อมูลข่าวสารการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า (Early warning) ผ่านสื่อต่างๆ เช่น การพยากรณ์อากาศ การประกาศแจ้งเตือนจากทางราชการถึงสถานการณ์ภัยที่จะเกิดขึ้น หรือการให้ความรู้ถึงความเสี่ยงภัยในพื้นที่

1.3.1.2 คนในชุมชนจะต้องตื่นตัว (Alert) ปรึกษาหารือเพื่อร่วมกัน ประเมินวิเคราะห์ความล่อแหลมเสี่ยงภัยของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เช่น มีพื้นที่ใดเสี่ยงภัย ครอบครัวยังจะได้รับความสะดวก สถานที่สำคัญใดบ้างจะประสบภัย สถานที่ประกอบอาชีพ เช่น กระจังปลา, เรือกสวน ไร่นา, ฟาร์มปศุสัตว์ของใครบ้างจะได้รับความเสียหาย และอื่น ๆ เป็นต้น

1.3.2 ชุมชนมีระบบข้อมูลและแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งการมีข้อมูลจะนำไปสู่การจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน ดังนี้

1.3.2.1 เมื่อชุมชนตระหนักถึงภัยและร่วมกันวิเคราะห์ความล่อแหลมเบื้องต้นแล้วชุมชนจะต้องสำรวจข้อมูลด้านต่างๆ เพื่อประเมินความเสี่ยงภัย เช่น สำรวจข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ข้อมูลทางสังคม เศรษฐกิจ ข้อมูลการเกิดภัยพิบัติในชุมชนย้อนหลังและความเสียหายที่เคยเกิดขึ้น และระบุพื้นที่ที่เคยเกิดภัยลงในแผนที่ชุมชน เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้ไปวิเคราะห์ความล่อแหลมที่อาจจะเกิดขึ้นได้กับชุมชน

1.3.2.2 การที่ชุมชนจะต้องวิเคราะห์ความล่อแหลมก็เพื่อต้องการให้ชุมชนทราบว่า หากมีการเกิดภัยขึ้นอีกจะมีบุคคลใดในชุมชนที่มีความล่อแหลมต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน หรือจะมีสิ่งใดบ้างที่จะเสียหายจากภัยพิบัติ จากนั้นจะต้องให้มีการสำรวจความสำคัญในการช่วยเหลือขนย้าย อพยพ เช่น เด็ก คนชรา คนพิการ สตรีมีครรภ์จะต้องอยู่ในลำดับแรกของการอพยพเคลื่อนย้ายสิ่งเหล่านี้เป็นการให้ชุมชนมีการจัดการกับความเสี่ยง เช่น ร่วมกันวิเคราะห์ว่าควรลดความเสี่ยง หรือลดโอกาสการน่าจะเกิดภัยพิบัติได้โดยวิธีใดบ้างเช่น การป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย หรือหลีกเลี่ยงความเสี่ยงโดยย้ายบ้านออกไป จากพื้นที่เสี่ยงภัย เป็นต้น

1.3.2.3 เมื่อชุมชนได้ข้อมูลความเสี่ยงภัยแล้ว ให้ผู้นำชุมชนมาจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย (Risk map) และแผนที่ปลอดภัย (Safety map) ซึ่งจะต้องมีข้อมูลจุดรวมพล เส้นทาง การอพยพ และให้ชุมชนประเมินขีดความสามารถในการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาเตรียมการไว้ให้พร้อมเมื่อเกิดภัย

1.3.2.4 ชุมชนรวบรวมข้อมูลของชุมชน แผนที่เสี่ยงภัย แผนที่ปลอดภัย ทรัพยากรของชุมชนและผลของการประเมินความเสี่ยงเพื่อจัดทำเป็นแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน

1.3.3 ชุมชนจัดตั้งองค์กรชุมชนและอาสาสมัครเป็นอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ เช่น “มิสเตอร์ เตือนภัย” ซึ่งในกิจกรรมมีดังนี้

1.3.3.1 กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนได้รับการปฏิบัติตามแผนและกิจกรรมต่างๆ คือ คนในชุมชน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาทำหน้าที่บริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยอาจใช้โครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีอยู่แล้วมาบริหารจัดการหรืออาจจัดตั้งขึ้นใหม่ ในรูปคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชนก็ได้และชุมชนจะต้องมีคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ เช่น คณะอนุกรรมการ ฝ่ายอำนวยการ คณะอนุกรรมการฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดการในภาวะฉุกเฉิน คณะอนุกรรมการฝ่ายบรรเทาทุกข์และฟื้นฟูบูรณะ โดยมีอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ทำหน้าที่เป็นอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะ เป็นอาสาสมัครเตือนภัย “มิสเตอร์เตือนภัย” และอาสาสมัคร “กู้ชีพกู้ภัย”

1.3.3.2 ชุมชนจะต้องมีสถานที่จัดตั้งเป็น “ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน” มีบุคลากรที่รับผิดชอบจากฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ดูแลบริหารงานและเก็บรักษาเครื่องมืออุปกรณ์แจ้งเตือนภัย อุปกรณ์เสียงตามสาย อุปกรณ์กู้ชีพกู้ภัย ซึ่งอาจใช้ ศาลาประชาคมหมู่บ้านที่มีอยู่แล้ว เป็นศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนก็ได้

1.3.4 ชุมชนมีการฝึกซ้อมแผนเผชิญเหตุและการอพยพประชาชนเมื่อชุมชนมีแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน และองค์กรชุมชน คือ คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ปฏิบัติภารกิจหรือดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามแผนฯ กิจกรรมสำคัญที่ชุมชนจะลืมไม่ได้อีกประการหนึ่งคือ การนำแผนไปฝึกซ้อมฝึกปฏิบัติให้สมาชิกในชุมชนได้ปฏิบัติตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน โดยเฉพาะแผนการแจ้งเตือนภัย การฝึกซ้อมแผนป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนการสื่อสาร การจำลองสถานการณ์แล้วฝึกซ้อมเสมือนเกิดเหตุการณ์สาธารณภัยขึ้นเพื่อค้นหาข้อบกพร่องที่ควรนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับชุมชนมากยิ่งขึ้น การทดสอบระยะเวลาด้านต่างๆ และพัฒนาแผนให้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพภายหลังการฝึกซ้อมแผนแจ้งเตือนภัยแผนเผชิญเหตุ แผนอพยพประชาชนทุกครั้งจะต้องจัดให้มีการประเมินผลด้านต่างๆ เช่นในเรื่องของระยะเวลาในการปฏิบัติด้านต่างๆ การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ มีข้อบกพร่องด้านใดหรือปรากฏว่ายังขาดเครื่องมืออุปกรณ์ประเภทอื่น ซึ่งชุมชนควรจะจัดหาเพิ่มเติม ชุมชนจะได้วางแผนแก้ไขให้แผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นการฝึกซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนตามหลักการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานซึ่งชุมชนจะต้องมีการฝึกปฏิบัติเพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญเป็นระยะๆ อย่างน้อยควรให้มีการฝึกซ้อมแผนปีละ 2 ครั้ง คือในช่วงก่อนฤดูกาลเกิดภัยและเมื่อใกล้จะถึงเวลาที่คาดว่า พายุ ลมมรสุมมักจะเกิดขึ้น

1.3.5 ชุมชนมีการประสานขอความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณในการจัดให้มีอุปกรณ์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประจำชุมชน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 มาตรา 20 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่ (คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา) โดย ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้อำนวยการท้องถิ่น และมีปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการท้องถิ่นรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตท้องถิ่นของตน แล้วรายงานให้นายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ ดังนั้น อำนาจหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมป้องกันภัย การบรรเทา ฟื้นฟูช่วยเหลือผู้ประสบภัยจึงเป็นภารกิจโดยตรงของ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา นอกจากนี้ กฎหมายยัง กำหนดให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นรองผู้อำนวยการจังหวัดมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้อำนวยการจังหวัดในการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัย และปฏิบัติหน้าที่ตามที่ผู้อำนวยการจังหวัดมอบหมาย ดังนั้น การเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เตรียมพร้อมป้องกันภัย จึงเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบพื้นที่ ชุมชนนั้น ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่จะต้องพิจารณาให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดให้มีเครื่องมืออุปกรณ์ทั้งประเภทการเฝ้าระวัง แจ้งเตือนภัย การกู้ภัย การช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยเฉพาะตาม มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 กำหนดให้ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด จะต้องมิแผนและขั้นตอนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และยานพาหนะรวมทั้งเครื่องมือสัญญาณ หรือสิ่งอื่นใด ในการแจ้งให้ประชาชนได้ทราบถึงการเกิดหรือจะเกิดสาธารณภัยจึงถือเป็น โอกาสที่ ผู้นำชุมชนหรือผู้ปฏิบัติงานของชุมชนควรที่จะเสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้าใจใน อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แล้วให้การสนับสนุนชุมชนต่อไป

1.3.6 ชุมชนมีทีมกู้ชีพกู้ภัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่พร้อมปฏิบัติงานเข้าช่วยเหลือชุมชนได้ทันทีที่เกิดภัยการค้นหาและช่วยชีวิตผู้ประสบภัยเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่สุด ในการช่วยเหลือบรรเทาภัยขณะอนุกรรมการฝ่ายกู้ภัยและช่วยชีวิตควรจะต้องจัดให้มีอาสาสมัคร กู้ชีพกู้ภัย ซึ่งเป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนที่ประสบภัย โดยขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดส่งบุคลากรอาสาสมัครกู้ชีพกู้ภัยเข้าอบรมตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งทีมกู้ชีพกู้ภัย (One tambon one search and rescue team : OTOS) ที่ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัด จัดฝึกอบรม แล้วจัดให้มีการฝึกซ้อมฝึกปฏิบัติหน้าที่ให้พร้อมเผชิญเหตุ และจะต้องให้มีการ สนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ไว้ประจำกายและประจำทีมกู้ชีพกู้ภัยด้วย

1.3.7 ชุมชนมีเครือข่ายกับภายนอกชุมชนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเนื่องจากสาธารณภัยนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ชุมชนจำเป็นต้องมีเครือข่ายเพื่อการร้องขอสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน และประสานงานติดต่อขอความช่วยเหลือทั้งในห้วงเวลาเตรียมพร้อมป้องกันภัยก่อนเกิดเหตุ การปฏิบัติระงับบรรเทาภัยในขณะที่เกิดเหตุ และการช่วยเหลือสงเคราะห์ฟื้นฟูผู้ประสบภัยหลังจากเกิดเหตุสาธารณภัย

1.3.8 องค์กรชุมชนมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและพัฒนาสมาชิกให้มีขีดความสามารถสูงขึ้นเนื่องจากการเตรียมพร้อมป้องกันภัยของชุมชน จำเป็นต้องมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้เกี่ยวข้องให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ความล่อแหลมเสี่ยงภัย ซึ่งในปัจจุบันสาธารณภัยมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เครื่องมืออุปกรณ์การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น องค์กรชุมชนจำเป็นต้องมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมีการพัฒนาฝึกอบรมเพิ่มทักษะ และขยายเครือข่ายการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้นอยู่ตลอดเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชน ในการเตรียมพร้อมป้องกันภัย

1.4 แนวทางจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน

แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน จะเน้นเครื่องมือที่ช่วยให้ชุมชนเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับภัยได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนควรประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังนี้

1.4.1 วัตถุประสงค์

1.4.2 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลสภาพพื้นที่ ประชากร การประกอบอาชีพรายได้ สถานที่สำคัญต่างๆของชุมชน สภาพความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ และปฏิทินฤดูกาลและปฏิทินการเกิดภัย เป็นต้น

1.4.3 แผนที่เสี่ยงภัยของชุมชน ได้แก่ พื้นที่เสี่ยงภัย พื้นที่ปลอดภัย และเส้นทางอพยพ

1.4.4 การจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชุมชนและแผนผังคณะกรรมการพร้อมบทบาทหน้าที่ต่างๆ

1.4.5 ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน ได้แก่ ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ซึ่งจะต้องกำหนดบทบาทหน้าที่และผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน

1.4.6 ภาคนวกรของแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน ได้แก่

1.4.6.1 แผนผังระบบแจ้งเตือนภัยของชุมชน

1.4.6.2 บัญชีรายชื่อประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะจะต้องจัดทำแยกเป็นประเภทบัญชีรายชื่อ เด็ก คนชราคนพิการ สตรีมีครรภ์ ที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือก่อนเป็นลำดับแรกเมื่อเกิดภัยพิบัติ

1.4.6.3 บัญชีอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และทรัพยากรในชุมชน ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการภัยพิบัติ

1.4.6.4 ยานพาหนะ ที่จะนำมาใช้ในการจัดการภัยพิบัติ

1.4.6.5 บัญชีรายชื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ

ทั้งนี้ ในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน ควรจะใส่รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนให้ชัดเจนและให้ได้รายละเอียดมากที่สุด เพื่อประโยชน์ของชุมชนเองในการเตรียมพร้อมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน และควรนำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนที่ได้มาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ไปฝึกซ้อมแผนเพื่อจะได้นำแผนฯ มาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นและเหมาะสมกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

2. แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของนักวิชาการมีดังนี้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2545 : 47) การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศนปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ

ฮาฟกูด David Hapgood (อนงค์ พัฒนจักร. 2535 : 12) ได้เสนอแนวคิดในการมีส่วนร่วม ของคนในการทำงานหรือการบริหาร โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการมีส่วนร่วมต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ และการวินิจฉัยสั่งการ (Participation indecision making)

2. เป็นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation) เป็นขั้นการทำงานตามแผน มีความรับผิดชอบร่วมกัน ขั้นการทำงานเป็นกลุ่ม

3. เป็นการมีส่วนร่วมในการที่จะรับผลที่เกิดขึ้น (Participation in the benefits of growth) เมื่อมีผลงานเกิดขึ้น มีการประเมินผล และมีการวัดผล เมื่อเป็นผลดีมีประโยชน์ที่ได้รับทุกคนในองค์กรก็ชอบที่จะได้รับการพิจารณาและผลตอบแทนเท่าเทียมกัน

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 42) การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

สมทรง รักษ์เฝ้า และสรงศ์ภรณ์ ดวงคำสวัสดิ์ (2540 : 25) การที่จะพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชนให้ยั่งยืนได้นั้น จะต้องช่วยให้ประชาชนและชุมชนมีศักยภาพ และความสามารถที่จะดำเนินการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของชุมชนได้ด้วยตนเอง ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงาน เพื่อจะช่วยให้ชุมชนได้พัฒนาในเรื่องต่างๆ คือ

1. จะช่วยให้แผนงานต่างๆ ที่วางไว้นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับความสนใจ ความต้องการและค่านิยมของประชาชนหรือชุมชน
2. จะได้แนวคิดใหม่ๆ และภูมิปัญญาของชุมชน มาช่วยแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ช่วยให้เกิดการไว้วางใจและสนับสนุนในการดำเนินงาน
4. ช่วยให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาหรือให้ความสนใจปัญหาและพัฒนาความสามารถที่จะนำไปสู่การรับผิดชอบในการดำเนินงานด้วยตนเอง
5. จะช่วยให้เกิดการประสานงานภายในชุมชน
6. จะช่วยพัฒนาให้เกิดแนวคิดที่เป็นสังคมประชาธิปไตย

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมนั้นอาจจะกระทำได้ทั้งลักษณะที่เป็นทางการและลักษณะที่ไม่เป็นทางการการมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการได้แก่ การเข้ามามีส่วนร่วม เป็นคณะกรรมการดำเนินงานกับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง จัดตั้งคณะกรรมการหรือจัดตั้งองค์กรดำเนินงานของตนเองโดยสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ให้การสนับสนุนด้านวิชาการและทรัพยากรที่จำเป็นบางส่วนเท่านั้น ส่วนการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการนั้น ได้แก่ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นรากฐาน ของประชาชนซึ่งมักมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อยดังนั้นถ้าการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นรากฐานจะเป็นป้องกันภัยพิบัติของชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนจะต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพและความสามารถให้เพียงพอที่จะดำเนินงานด้วยตนเองและเพื่อชุมชนของตนเองได้

สรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา ร่วมตัดสินใจในการวางแผนแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนทุกขั้นตอน จะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้เสียในกิจกรรมนั้นๆ เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ รวมถึงตกลงยอมรับและยินยอมปฏิบัติตาม

แนวทางที่ร่วมกันวางไว้ ด้วยความสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ จะก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนสามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเองมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคงถาวร

3. แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมแนวคิดการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นรากฐาน ของจังหวัดอ่างทอง นั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการภัยพิบัติให้มากที่สุดเพื่อให้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และการแก้ไขปัญหาของตนเอง เพราะปัญหาบางอย่างต้องอาศัยประชาชนในพื้นที่ที่ต้องทำเอง ร่วมกับการสนับสนุนจากภายนอกจึงสามารถแก้ปัญหาได้ การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นรากฐาน ที่เป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเอง จะต้องอาศัยทรัพยากรจากท้องถิ่น รวมกันเป็นกลุ่มพลังเพื่อทำงานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาและสรุปเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้กล่าวไว้มากมาย โดยเฉพาะการดำเนินงานด้านการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลวิธีสำคัญ ที่ทำให้การดำเนินงานใดๆ ในชุมชนประสบความสำเร็จได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

โคเฮน และอัฟฮอฟ Cohen & Uphoff (พวงทอง โยธาใหญ่, 2545 : 7-9) การมีส่วนร่วมโดยทั่วไป หมายถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่กับการปฏิบัติด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา การตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์การประเมินผลในกิจกรรมในการพัฒนาด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติการ และเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน โดยที่ผลประโยชน์เป็นผลจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์นั้นก็นำมากำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจทั้งสิ้น นอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับจากการประเมินผลและการปฏิบัติงานกลับไปสู่การตัดสินใจเลือกปัญหาอีกครั้ง

ศิริขวัญ อุทา (2546 : 6) ได้สรุปความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าการมีส่วนร่วมร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่ม โครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรในท้องถิ่นการบริหารจัดการ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งรับผล ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

จากความหมายดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมตัดสินใจ วางแผนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการจัดการและการควบคุมการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ดำเนินงานพัฒนาตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนกระทั่งกระบวนการสิ้นสุด โดยการที่เข้าไปมีส่วนร่วมอาจเป็นขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือครบทุกขั้นตอนก็ได้ ประชาชนที่มีส่วนร่วมนั้นอาจเป็นรายบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จของการจัดการภัยพิบัติ

3.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา โดยทั่วไปนั้นประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ จะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติ สละทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือความร่วมมือในองค์กรหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาและการประเมินผลโครงการ และจากการศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ พบว่า มีนักพัฒนาและนักวิชาการที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ Cohen & Uphoff (พวงทอง โยธาใหญ่, 2545 : 14) แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการร่วมดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อकिन รพีพัฒน์ (2531 : 49-50) ได้เสนอแนวคิดลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกิจกรรมพัฒนาชนบทของประชาชนต่างๆ ได้แก่

- 1.1 การค้นหาปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและหาสาเหตุแห่งปัญหา
- 1.2 การหาแนวทางแก้ไขปัญหาและการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหานั้น
- 1.3 การประเมินผลการพัฒนา

2. ลักษณะเงื่อนไขการเข้าร่วมกิจกรรมว่า การที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาชนบทเพราะเงื่อนไขเหล่านี้หรือไม่

2.1 เกรงใจ ถึงบังคับหรือมีสิ่งจูงใจ

2.2 เข้าใจและยอมรับวัตถุประสงค์ของการพัฒนานั้น

2.3 เห็นว่ากิจกรรมดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวแก่ตนเองและชุมชน

กัญญารัตน์ อินตายวง (2543 : 11) ได้อธิบายถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มแรกจนจบโครงการ เริ่มตั้งแต่เริ่มทำการศึกษาค้นหา การร่วมคิดหาวิธีการแก้ปัญหา ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงานโครงการ ร่วมตัดสินใจหรือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานโครงการให้บรรลุตามที่กำหนดเอาไว้และร่วมควบคุมติดตามประเมินผล

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง เป็นเพียงการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะเข้าร่วมการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดเอาไว้

สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ลักษณะกิจกรรมโครงการ ตลอดจนปัญหาและความต้องการของประชาชนนั้นว่า ประชาชนต้องการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองหรือร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐในการแก้ไขปัญหา โดยเจ้าหน้าที่เป็นตัวกระตุ้น แนะนำ ชี้นำให้เกิดการมีส่วนร่วม เกิดความคิดริเริ่มของชุมชนและความรับผิดชอบ

3.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจะต้องมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดสร้างรูปแบบในการพัฒนาแก้ไขปัญหาสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดและปรับปรุงระบบบริหารการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรม ตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามแผน โครงการและกิจกรรมที่วางไว้
8. ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล ซ่อมบำรุงรักษาผลที่เกิดขึ้นมาจากกิจกรรม

อกิน รพีพัฒน์ (2531 : 50) กล่าวว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ขั้นตอน

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานตามแผน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ธีรพงษ์ แก้วหาญ (2543 : 152) ได้สรุปแนวคิดการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนาเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2. การมีส่วนร่วม ในการวางแผนการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงพอใจจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาทั้งทางวัตถุและจิตใจ

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจเป็นการประเมินย่อยเป็นการประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะหรือกระทำในรูปของการประเมินรวมซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันบ้าง ในส่วนรายละเอียดที่ข้อยกลงไปเท่านั้นในการศึกษาครั้งนี้สรุปแนวคิดขั้นตอนการมีส่วนร่วมเป็นขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาและร่วมกันตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้นับได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ และสามารถเข้าใจในปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วยตนเอง ดังนั้นบุคคลในชุมชนจึงต้องเข้ามาเรียนรู้ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเองรวมทั้งการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อจะนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นต่อไป

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการตามแผน เมื่อบุคคลในชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาของตนเองแล้วก็สามารถวางแผนและดำเนินการตามแผน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับบุคคลและชุมชนได้เรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิดเมื่อเห็นประโยชน์ก็สามารถดำเนินกิจกรรมนั้นด้วยตนเอง พร้อมทั้งน้อมรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้นด้วย

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลด้วยตนเอง จะทำให้บุคคลและชุมชนมีความตระหนักว่า กิจกรรมที่ตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทั้งหมดว่าดี หรือไม่เพียงใดและควรพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไร ทำให้บุคคลได้เรียนรู้และเห็นประโยชน์ของการดำเนินการร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลถึงกิจกรรมอย่างเดียวกันนั้นให้ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายที่วางเอาไว้

3.4 ระดับการมีส่วนร่วม

บัญญัติ แก้วส่อง และคณะ (2541 : 112) ได้ให้แนวคิดในการวัดการมีส่วนร่วมในมิติเชิงคุณภาพ กำหนดแนวทางกว้างๆ ในการวัดการมีส่วนร่วมในมิติเชิงคุณภาพ 3 ระดับ คือ

1. ระดับการมีส่วนร่วมเท่าเทียมหรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใดๆ ในการตัดสินใจ

2. ระดับการมีส่วนร่วมในบางส่วน การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมมีส่วนเสนอความคิดเห็นแต่อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น

3. ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมได้รับการรับฟังและยอมรับเป็นส่วนใหญ่ แสดงว่าอำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในลักษณะร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับประโยชน์ ร่วมติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ โอกาสและใช้โอกาสนี้ในการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกร่วมคิดในการแก้ไขปัญหาความต้องการของคนในชุมชนเองโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

3.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ธีรพงษ์ แก้วหาญ (2543 : 153) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ประชาชนเกิดความตระหนัก ในปัญหาของตนและตระหนักที่จะมีส่วนในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของตนและชุมชน

2. ประชาชนมีโอกาสที่จะได้ใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ในการใช้ความคิดการตัดสินใจและการกระทำอย่างเต็มที่

3. เป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม และชุมชน ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนาที่มีความมั่นคงถาวรและประหยัด

4. เป็นกระบวนการที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา ความสามารถของประชาชนในการพึ่งตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนต่างๆ ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่นำเสนอข้างต้นนั้นจะเห็นว่าแนวคิดของ โคเฮนและอัทซอพ เป็นแนวคิดที่เป็นระบบมากที่สุด ส่วนแนวคิดของ อคิน รัฟพิพัฒน์ และคนอื่นๆ นั้น เป็นแนวคิดที่ได้จากประสบการณ์ภาคปฏิบัติในประเทศไทยโดยกำหนดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ

เป็นขั้นที่ประชาชนไปมีส่วนร่วมในการค้นหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการพัฒนา

เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ

เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา

เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากโครงการหรือมีส่วนในการรับผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งผลประโยชน์และผลเสียนี้ อาจเป็นด้านวัตถุหรือด้านจิตใจที่มีผลต่อสังคมหรือบุคคลก็ได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการพัฒนา

เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative evaluation) ซึ่งเป็นการสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด

ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชน ได้มีโอกาสเข้าร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนกระทั่งถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยที่การเข้าไปมีส่วนร่วมอาจเป็นขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือครบทุกขั้นตอนก็ได้ ประชาชนที่มีส่วนร่วมนั้นอาจเป็นทั้งรายบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับมีความรับผิดชอบร่วมกันเมื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมที่กำหนด จะมากหรือน้อยขึ้นกับปัจจัยหลายประการ ได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2536 : 5) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อมาถึงตัวประชาชนเอง สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กิจกรรมนี้จะมีความสำคัญมากที่จะสนับสนุนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรให้สัมฤทธิ์ผลสูงขึ้น เนื่องจากเป็น ข้อตกลงเบื้องต้นร่วมกัน ภายหลังจากจัดตั้งกลุ่ม

ปรียากร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 145-153) กล่าวว่า ปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ใช้เป็นเครื่องมือชี้ปัญหาที่เกี่ยวกับการทำงานมี 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยด้านบุคคล (Personal factors) หมายถึงคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงาน ได้แก่ ประสบการณ์ในการทำงาน เพศ จำนวนสมาชิกในความรับผิดชอบ อายุ เวลาในการทำงาน การศึกษา เงินเดือน ความสนใจ เป็นต้น

2. ปัจจัยด้านงาน (Factors in the job) ได้แก่ ลักษณะงาน ทักษะในการทำงาน ฐานะทางวิชาชีพ ขนาดของหน่วยงาน ความห่างไกลของบ้านและที่ทำงาน สภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

3. ปัจจัยด้านการจัดการ (Factors controllable by management) ได้แก่ ความมั่นคงในงานผลประโยชน์ โอกาสก้าวหน้า อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่ สภาพการทำงาน เพื่อนร่วมงาน ความรับผิดชอบ การสื่อสารกับผู้บังคับบัญชา ความศรัทธาในตัวผู้บริหาร การนิเทศ เป็นต้นจากแนวความคิดที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้ แบ่งปัจจัยในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

- 3.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาและสถานภาพสมรส

3.2 ปัจจัยสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ประกอบด้วย อาชีพ รายได้ ที่อยู่อาศัยมีความเสี่ยงน้ำท่วม

3.3 ปัจจัยเกี่ยวกับการเข้ารับการอบรมการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นรากฐาน ประกอบด้วย ระยะเวลาในการอบรมฯ ตำแหน่งคณะกรรมการจัดการภัยพิบัติฯ การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการภัยพิบัติฯ จำนวนครั้งในการเข้าร่วมประชุมฝึกอบรม สัมมนาและดูงานด้านจัดการภัยพิบัติฯ ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการจัดการภัยพิบัติฯ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนกวรรณ มีจินดา (2545 : 82) ได้ศึกษาผลการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อปรับเปลี่ยนสภาวะสุขภาพโภชนาการในตลาดเทศบาลอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบการมีความรู้เกี่ยวกับการสุขภาพโภชนาการก่อนการดำเนินงานคะแนนเฉลี่ย 25.92 หลังการดำเนินงานมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 32.40 ความรู้หลังดำเนินงานแตกต่างจากก่อนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การดำเนินงานที่จะทำให้เกิดการพัฒนาปัจจัยที่สำคัญคือการให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือปฏิบัติการกิจในแผนงาน โครงการที่ได้กำหนดร่วมกัน และนอกเหนือจากบุคคลในองค์กรนี้แล้ว ควรมีบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น ด้านวิชาการ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ให้มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน มีการติดตามต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการสนับสนุนและเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เกษตรฉัตร รัตนศรี (2553 : 58-64) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในตำบลหลักภาคใต้ พบว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในตำบลหลักภาคใต้ในขั้นตอนการศึกษาศักยภาพและข้อมูลชุมชน และขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ความรู้ของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในตำบลหลักภาคใต้ในขั้นตอนการจัดเวทีชุมชนเลือกทางเลือก

เจษฎา สอนแก้ว (2550 : 75) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลผาจุก อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่าประชาชนจะมีสถานภาพแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ และการสังกัดองค์กรชุมชน แต่มีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากผู้ที่

เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารงานส่วนใหญ่ มักจะมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่ โดยไม่เลือกเพศ อายุ รายได้ และการสังกัดองค์กรชุมชน นอกจากนี้ประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยอ้อ ยังไม่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537

เชียรทอง ทองนุ่น (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหนองไผ่ ได้แก่ อาชีพ รายได้ และการรับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แต่พบว่าปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอหนองไผ่ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในอบต. และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขต อบต. อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

พูนทรัพย์ จันทร์กระจ่าง (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ศึกษากรณี : เทศบาลตำบลบางบาล อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าโดยรวมประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมจากมากไปน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมรับประโยชน์ตามแผนพัฒนาเทศบาล ด้านการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเทศบาล ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติตามแผนพัฒนาเทศบาล และด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจวางแผนพัฒนาเทศบาล ดังนั้น เทศบาลจึงควรจะสนองตอบตามความต้องการของประชาชน ควรมีการศึกษาสภาพปัญหาของประชาชนและสำรวจความต้องการ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล

พลศักดิ์ ชูพาณิชย์สกุล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการพัฒนาเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและการบริหารในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมด้านการเมืองและการบริหารอยู่ในระดับต่ำสุด ระดับการมีส่วนร่วมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมและระดับการมีส่วนร่วมด้านสังคมและเศรษฐกิจมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำ จากมากไปน้อยตามลำดับ ข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม ต้องการให้เทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ปรับปรุงด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม และด้านสังคมเศรษฐกิจ เป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานของเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์

บุญส่ง อินวรรณ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการประปาหมู่บ้านที่บริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 91.83 ไม่มีส่วนร่วม คิดเป็นร้อยละ 8.17 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้ง 4 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการประปาหมู่บ้านที่บริหารจัดการในด้านการตัดสินใจด้านดำเนินกิจกรรม ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการตรวจสอบและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกด้าน พบว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจมากเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านการตรวจสอบและประเมินผล ด้านการดำเนินกิจกรรม และด้านการรับผลประโยชน์ ตามลำดับ ผลการศึกษาความแตกต่าง พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษาอาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ ด้านดำเนินกิจกรรม ด้านการรับผลประโยชน์ ด้านการตรวจสอบและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริพร ลือวิภาสกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธร อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับกลาง และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม คือ เพศ อายุ และรายได้ของหัวหน้าครัวเรือน ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม คือ อาชีพ ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรม

อนุศิษฐ์ รัตน์วิชัย (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลธัญญา อำเภออมลไศย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลธัญญา อำเภออมลไศย จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นด้าน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาความต้องการ การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานโครงการ และการมีส่วนร่วมปฏิบัติติดตาม ประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผนพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำแผนพัฒนาไปจัดทำเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่าย และการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนฯ จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบล แตกต่างกันอย่างไม่มี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามเพศ และระดับการศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำเนียร โกมลวานิช (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตจตุรพักตดิน ด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำ:ศึกษากรณีโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน อำเภอท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจและปัจจัยเกี่ยวกับการเป็นสมาชิก ของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานด้านการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทานและด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานอาชีพทางการเกษตร มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวม ด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทานและด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวมด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา และด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวม ด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทาน สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 เพศมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานด้านการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา อายุมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทาน อาชีพทางการเกษตรมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวม ด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษา ด้านการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทาน สถานภาพภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน มีความสัมพันธ์ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05